

4. Malyshevskiy, T. V., and V. V. Stefinin. «The system of investment policy instruments at the local level: a theoretical aspect.» *The actual problems of regional economy development*, no. 5 (145), 2020. DOI: 10.15330/apred.1.17.173-183
5. Malyshevskiy, T. V., and V. V. Stefinin. «Management of community economic development through the prism of the concept of «local economic development.» *Scientific Bulletin of Odessa National University of Economics*, no. 1-2 (278-279), 2021. DOI: 10.32680/2409-9260-2021-1-2-278-279-66-75
6. Methods of developing, monitoring and evaluating the effectiveness of regional development strategies and action plans for their implementation, approved by the order of the Ministry of Regional Development, Construction and Housing of Ukraine №79 from 31.03.2016. The Verkhovna Rada of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0632-16#Text. Accessed 24 May. 2022.
7. Methodical recommendations in the field of local economic development «Procedure for developing a strategy for the development of the territorial community.» Association of Ukrainian Cities, auc.org.ua/sites/default/files/library/metodyka_mer_new.pdf. Accessed 24 May. 2022.
8. Methodical recommendations on the procedure for developing, approving, implementing, monitoring and evaluating the implementation of development strategies of territorial communities. Ministry of Development of Communities and Territories of Ukraine, cutt.ly/aKpgos6. Accessed 24 May. 2022.
9. Methodical recommendations on the formation and implementation of forecast and program documents of socio-economic development of the united territorial community «approved by the order of the Ministry of Regional Development, Construction and Housing of Ukraine №75 from 30.03.2016. The Verkhovna Rada of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0075858-16#Text. Accessed 24 May. 2022.
10. Chykalo, I. V. «Management of resource potential of united territorial communities on the basis of strategic approach». *Black Sea Economic Studies*, no. 36, 2018. Vernadsky National Library of Ukraine, nbuv.gov.ua/UJRN/bSES_2018_36(1)_21. Accessed 17 May. 2022.
11. Yakymenko, Yu., and A. Rachok. «Analytical centers today and tomorrow: a view from Ukraine.» Razumkov, razumkov.org.ua/statti/analitichni-tsentry-sogodni-i-zavtra-pogliad-z-ukrainy. Accessed 1 Jun. 2022.
12. «The Five Capitals - a framework for sustainability». Forum for the future, /www.forumforthefuture.org/the-five-capitals. Accessed 17 May. 2022.

УДК 332.02:334.01

doi: 10.15330/apred.2.18.85-94

Ємець О.І.

ПІДПРИЄМНИЦЬКА ІНІЦІАТИВА ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В РЕГІОНІ

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра теоретичної і прикладної економіки,
вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ,
76018, Україна,
тел .: +380979040894,
e-mail: olaif2005@gmail.com,
ORCID ID: 0000-0003-1338-2880

Анотація. Тема статті «Підприємницька ініціатива як чинник розвитку бізнесу в регіоні». Метою статті є проаналізувати стан розвитку бізнесу в регіоні, виявити чинники, що перешкоджають відновленню бізнесу, проаналізувати приклади підприємницьких ініціатив в регіоні – Pizza Veterano, створення шелтерів, систематизувати чинники, що впливають на розвиток бізнесу в умовах війни, за допомогою опитування виявити потреби бізнесу воєнного часу.

При вирішенні поставлених завдань нами використано ряд методів дослідження: аналізу, синтезу та порівняння щодо особливостей розвитку бізнесу з урахуванням регіонального контексту.

Для реалізації підприємницьких ініціатив необхідна взаємодія усіх стейкхолдерів: бізнесменів, представників органів державної влади, споживачів. Лише взаємовигідна співпраця може бути успішною платформою для реалізації підприємницьких ідей.

Напрями розвитку бізнесу змінюються з урахуванням військових подій, які визначають тренди розвитку регіонів через безпечну діяльність суб'єктів господарювання.

Варто зазначити, що до головним генератором підприємницьких ініціатив виступають підприємці, тому нами проаналізовано визначення терміну «підприємець» окремими авторами, доповнено і запропоновано власне трактування. Підприємець – це творча людина, що має ініціативу, яка націлена найефективніше використовувати задіяні в бізнесі ресурси (матеріальні, трудові, фінансові, інтелектуальні, інформаційні тощо) і готова ризикувати для організації виробництва та збуту товарів або послуг необхідних суспільству, щоб максимально задовольняти потреби споживачів для досягнення власної мети – отримання прибутку.

Турбулентне середовище змушує продукувати нові ідеї для підтримки бізнесу та збереження прибутків. Яскравим прикладом підприємницьких ініціатив в регіоні є відкриття піцерії Pizza Veterano, де як мінімум половина персоналу має бути учасниками бойових дій. Це дає можливість не тільки отримати прибуток а й підтримати військових, що повернулися з війни. З метою пошуку безпеки, при переміщення людей з одних регіонів в інші, підприємницькі ініціативи стосуються створення шелтерів – місць для тимчасового перебування осіб.

Слід звернути увагу, що появу нових бізнес-ідей неможливо запрограмувати, проте вона обов'язково прийде коли її шукати чи виношувати. Тому підприємницька ініціатива є визначальним чинником розвитку бізнесу через використання якостей підприємця для реалізації нових ідей.

Наукова новизна полягає в тому, що вперше проаналізовано підприємницькі ініціативи як чинник розвитку бізнесу в регіоні в умовах воєнного стану.

Висновки та рекомендації мають практичну значущість на регіональному рівні: через виявлення креативних ідей є можливість обрати кращу ініціативу, покращити розвиток бізнесу в регіоні та створити умови безпеки.

Ключові слова: підприємницька ініціатива, ідея, бізнес, підприємець, стейкхолдери, безпека, регіон.

Yemets O.I.

ENTREPRENEURIAL INITIATIVE AS A FACTOR OF BUSINESS DEVELOPMENT IN THE REGION

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ministry of Education and Science of Ukraine,
Department of Theoretical and Applied
Economics,
Shevchenko str., 57, Ivano-Frankivsk,
76018, Ukraine,
tel.:+380979040894,
e- mail: olaif2005@gmail.com,
ORCID ID: 0000-0003-1338-2880

Abstract. The topic of the article is "Entrepreneurial initiative as a factor in business development in the region." The aim of the article is to analyze the state of business development in the region, to identify factors hindering business recovery, to analyze examples of entrepreneurial initiatives in the region - Pizza Veterano, to create shelters, to systematize factors influencing business development in war, to identify military business needs time.

In solving the tasks we used a number of research methods: analysis, synthesis and comparison of the peculiarities of business development, taking into account the regional context.

The implementation of entrepreneurial initiatives requires the interaction of all stakeholders: businessmen, government officials, consumers. Only mutually beneficial cooperation can be a successful platform for the implementation of business ideas.

The directions of business development change in the light of military events, which determine the development trends of the regions through the safe operation of economic entities.

It should be noted that the main generator of entrepreneurial initiatives are entrepreneurs, so we analyzed the definition of the term "entrepreneur" by individual authors, supplemented and proposed their own interpretation. An entrepreneur is a creative person who has an initiative that aims to make the most efficient use of resources involved in business (material, labor, financial, intellectual, informational, etc.) and is willing to take risks to organize the production and sale of goods or services needed by society to meet consumer needs. achieving one's own goal - making a profit. A turbulent environment forces you to produce new ideas to support business and save profits. A striking example of entrepreneurial initiatives in the region is the opening of the pizzeria Pizza Veterano, where at least half of the staff must be participants in hostilities. This makes it possible not only to make a profit but also to support the military returning from the war. In order to seek security, when moving people from one region to another, entrepreneurial initiatives involve the creation of shelters - places for temporary stay of persons.

It should be noted that the emergence of new business ideas can not be programmed, but it will come when looking for or nurturing. Therefore, entrepreneurial initiative is a determining factor in business development through the use of entrepreneurial qualities to implement new ideas.

The scientific novelty is that for the first time entrepreneurial initiatives as a factor of business development in the region under martial law are analyzed.

Conclusions and recommendations are of practical significance at the regional level: by identifying creative ideas, it is possible to choose the best initiative, improve business development in the region and create security conditions.

Key words: entrepreneurial initiative, idea, business, entrepreneur, stakeholders, security, region.

Вступ. Підприємницька ініціатива, в сучасних умовах соціально-економічного розвитку, проявляється під впливом військових подій, які сколихнули економіку країни та прикули увагу цілого світу.

Експерти та науковці не насмілюються робити прогнози щодо: майбутніх трендів курсу національної валюти у співвідношенні до іноземної; відсотка зростання цін; часового лагу для відновлення бізнесу в окремих регіонах. Проте кожен громадянин, намагається внести лепту у розвиток національної економіки, допомогти своєю працею як фізичною так і розумовою, і робити все можливе на своєму місці з метою наближення перемоги.

Тому метою статті є переглянути існуючі дослідження щодо питань підприємницьких ініціатив, щоб проаналізувати тенденції та можливості, що висвітлені в публікаціях І. В. Кривов'язюк, Н. В. Кухарук, Р. М. Стрільчук [1] – в системі факторів розвитку інноваційної активності в регіоні; І. В. Тарновська, В. Я. Власова [2] – як спосіб забезпечення зайнятості ветеранів АТО/ООС щодо розвитку бізнесу в регіоні. До числа науковців, які в різні періоди досліджували поняття підприємець, слід віднести Р. Кантильйона [3], А. Сміта [4], Й. Шумпетера [5], П. Друкера [6], К.Веспера [7] та ін.

Підприємництво постає як стартап, який привертає увагу лише його суб'єктів, а не всіх учасників ринку. Суб'єктами є юридичні та фізичні особи – підприємці, метою яких є отримання прибутку від виробництва та реалізації продукції, проектів та послуг.

Підприємництво забезпечує баланс між попитом і пропозицією на ринку товарів і послуг, створює робочі місця, стимулює економічну ініціативу учасників ринку, раціонально використовує обмежені ресурси для задоволення необмежених потреб, вирішує багато економічних і соціальних проблем.

Будь-яка підприємницька діяльність ґрунтується на підприємницькій ініціативі. Підприємницька ініціатива - прагнення підприємця до самоорганізації, розвитку каналів збуту та виробництва, використання внутрішніх особистих резервів та останніх наукових досягнень. Підприємницька ініціатива є непомітним і потужним чинником розвитку бізнесу в регіоні. Метою підприємницьких ініціатив є підвищення мобільності виробництва та конкурентоспроможності товарів. Обмежень щодо методів і засобів реалізації підприємницького плану немає.

Події війни майже не розкривались в наукових дослідженнях, адже увага акцентована на іншому, та сьогоdnішні умови вимагають визначити напрямки розвитку підприємницьких ініціатив, можуть стати мотивацією для практиків, науковців для роботи над наступною плеядою досліджень підприємницьких ініціатив для підтримки розвитку бізнесу в кожному регіоні. Тому нами виокремлено той сектор в наукових дослідженнях, який є науково-популярним і не заповненим в сучасних турбулентних умовах і стосується особливостей розвитку бізнесу в регіоні.

Гнучкість підприємницьких ініціатив в змінному середовищі яскраво проявляється через відносини між стейкхолдерами – зацікавленими сторонами.

Розвиток бізнесу в регіоні має відігравати ключову роль, адже з одного боку він є джерелом наповнення місцевих бюджетів, а з іншого боку – виконує функцію соціальної відповідальності. Реалізація підприємницьких ініціатив вимагає підтримки зі сторони держави через створення сприятливого нормативно-правового регулювання ділового клімату.

Реалізація підприємницької ініціативи вимагає оцінки вашого бізнес-плану і є обов'язковою, якщо ви хочете уникнути неефективного використання ресурсів і втрат грошей. Це робиться для того, щоб дати підприємцю уявлення про те, чи втратить він гроші на інвестиціях, і щоб компенсувати очікувану віддачу від вкладених в проект ресурсів і, можливо, відмовитися від інших потенційних варіантів інвестування.

Крім того, оцінюється ефективність бізнес-ініціатив не тільки для визначення потенціалу проекту, а й для вибору з кількох варіантів, а також для встановлення плану послідовності для кількох ініціатив.

Крім мінімізації витрат коштів, підприємницька ініціатива має мету отримання прибутку та гарантій. В умовах війни, український бізнес взяв на себе роль активного учасника, діяльність якого флексибілізується під натиском суперечностей, між отриманням фінансової вигоди та гарантією безпеки.

Постановка завдання. Нестабільна ситуація, пов'язана з військовою агресією поставила під сумнів систему взаємовигідного співробітництва приватного та державного секторів економіки із можливістю залучення третіх осіб, яка сформована на розподілі ризиків між приватним та державним секторами.

Спочатку потрібно визначити, хто такий підприємець, чим він займається і як веде цю діяльність.

Метою статті є проаналізувати стан розвитку бізнесу в регіоні з урахуванням воєнного стану та флексибілізації підприємницьких ініціатив.

Незважаючи на достатній обсяг наукових розробок, підприємницька ініціатива вимагає критичного аналізу наукових публікацій для встановлення трендів та виявлення фактів перешкод відновлення бізнесу. Оскільки генератором ініціатив є підприємець, потребує уточнення даного терміну на основі наявних визначень.

Враховуючи військовий стан в регіонах, пріоритетними векторами розвитку бізнесу мають стати:

- активізація конкурсів для виявлення креативних ідей;
- обрання найкращих ініціатив;
- реалізація соціально-економічного розвитку;

створення умов безпеки.

При вирішенні поставлених завдань нами використано ряд методів дослідження: методи аналізу – виокремлено приклади реалізації підприємницьких ініціатив в регіоні, синтезу – поєднання факторів, що перешкоджають розвитку бізнесу, порівняння – визначення терміну «підприємець».

Результати. Підприємницька ініціатива є чинником розвитку бізнесу, яка враховує регіональні особливості. Військові події, що почались в Україні з 24 лютого 2022 р. внесли зміни в соціально-економічний розвиток країни.

Стаття 42 Господарського кодексу України (ГКУ) встановлює, що «Підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку» [8].

Тому підприємництво здійснюється системно, а не все відразу. Крім того, ця діяльність здійснюється на засадах приватної власності, тобто за Ваш власний рахунок, за Вашу власну ініціативу та на Ваш власний ризик.

Будь-яка підприємницька діяльність ґрунтується на підприємницькій ініціативі. Підприємницька ініціатива – це прагнення підприємця до самоорганізації, розвитку каналів збуту та виробництва, використання внутрішніх особистих резервів та останніх наукових досягнень. Підприємницька ініціатива є непомітним і потужним чинником розвитку бізнесу в регіоні. Метою підприємницьких ініціатив є підвищення мобільності виробництва та конкурентоспроможності товарів. Немає обмежень щодо методів і засобів реалізації підприємницького плану.

Спочатку проаналізуємо визначення терміну «підприємець», щоб визначитись чим він займається та як веде дану діяльність (табл.1).

Таблиця 1

Основні визначення терміну «підприємець»

Table 1

Basic definitions of the term "entrepreneur"

№ пп	Запропоноване визначення	Ім'я та прізвище дослідника	Рік
1.	Підприємець – це власник, що бере на себе ризик своєї господарської діяльності.	Річард Кантільйон	1725
2.	Підприємець – власник підприємства. Мета підприємницької діяльності – отримання підприємницького доходу.	Адам Сміт	1768
3.	Підприємець – це особистість з яскраво вираженими новаторськими діловими здібностями, що реалізуються в оригінальних, нетрадиційних проєктах, відмінних від наявних комерційних.	Йозеф Шумпетер	1934
4.	Підприємець завжди в пошуках змін, він використовує будь-яку можливість із максимальним зиском.	Пітер Друкер	1964
5.	Підприємець це той, хто поєднує кошти, працю, матеріал... таким чином, щоб їх сукупна вартість зростала. При цьому підприємець вносить зміни, запроваджує інновації і змінює заведений порядок.	Карл Веспер	1980

Складено на основі джерел [3-7]

Можна підсумувати, доповнити і дати власне визначення: «Підприємець – це творча людина, що має ініціативу, яка націлена найефективніше використовувати задіяні в бізнесі ресурси (матеріальні, трудові, фінансові, інтелектуальні, інформаційні тощо) і готова ризикувати для організації виробництва та збуту товарів або послуг необхідних суспільству, щоб максимально задовольняти потреби споживачів для досягнення власної мети – отримання прибутку».

Самореалізація підприємців – це отримання задоволення від своєї діяльності, а також впровадження нових ідей та впровадження наукових розробок. Підприємець під час своєї діяльності повинен передбачити можливість втрати або навіть банкрутства, оскільки повністю запобігти ризикам неможливо.

Важливі якості психологічного профілю підприємця:

- 1) інтелект: здібності, розвинена уява, реальна уява, розвинена інтуїція, перспективне мислення;
- 2) навички спілкування: здібності та бажання «йти вгору», переконувати та налагоджувати зв'язки;
- 3) мотивація та воля: ризикованість, відповідальність, бажання боротися та перемагати, потреба в самореалізації та суспільному визнанні, виразність мотивації до успіху;
- 4) здоров'я, невичерпна енергія, позитивне мислення та оптимізм;
- 5) пошук можливостей і ініціативність;
- 6) наполегливість, цілеспрямованість, незалежність і впевненість у собі.

Підприємницька ініціатива відіграє важливу роль у формуванні бізнес-середовища. Ініціативність – це особистісна риса, що характеризується вміннями: висувати нові ідеї та пропозиції й розпочати власну справу.

Основою підприємництва є підприємницька ініціатива, яка є частиною економічної ініціативи і має на увазі сукупність ідей фізичних осіб, трудових колективів та інших суб'єктів господарювання щодо демонстрації, поширення та реальної реалізації обґрунтованих пропозицій, нових ідей, проектів покращення бізнесу, вдосконалення економічних відносин та управління ними. Підприємницькі ініціативи породжують нові ідеї, спеціальності, форми взаємодії з контрагентами, методи захисту соціально-трудова відносин тощо.

Важке сьогодні змушує людей генерувати все нові й нові ідеї для ведення бізнесу, для отримання прибутку. Початковим напрямком була ветеранська підприємницька ініціатива G2VEI. Така програма буде корисною для учасників бойових дій, інвалідів війни, ветеранів, сімей загиблих ветеранів, сімей ветеранів, жертв Революції Гідності.

Хорошим прикладом такого підприємницького плану є Pizza Veterano.

Pizza Veterano є частиною великої мережі. Перший такий заклад Леонід Остальцев відкрив у Києві у 2016 році. Тоді Леонід повернувся з фронту і зрозумів, що ветеранам важко знайти роботу, тому у нього виникла геніальна ідея — почати власну справу. В результаті ветерани отримують нові робочі місця, а згодом і можливості для відкриття власного бізнесу та розвитку підприємства. Програма надає соціально-психологічну підтримку людям, які повертаються із зон бойових дій через спілкування з великою кількістю колег, співробітників та прямий контакт з відвідувачами піцерії.

Спочатку ініціатор думав, що працювати в піцерії зможуть тільки він і його побратим Рафаїл Агаєв, а вже через 2-3 місяці вони зможуть найняти ще одного співробітника. Але, отримавши велику підтримку від відвідувачів, за 30 робочих днів їхня команда зросла до 5 чоловік і щоразу зростає.

Підприємницька ініціатива полягає в тому, щоб допомогти розмістити та підтримати ветеранів, а також реалізувати потенціал військових, щоб повернутися з війни.

Спочатку тільки старі друзі Леонід і Рафаель володіли навичками приготування піци, але всього за кілька тижнів вся команда Veterano Pizza була вправно поставлена на роботу, якісно виконуючи свої обов'язки, проводячи майстер-класи з усіх видів піци, швидке розміщення замовлень, не зупиняючись на безперервному вдосконаленні їхніх навичок.

Цікавою ідеєю є майстер-класи для дітей: ветерани вчать та допомагають дітям приготувати власну піцу, підказують які інгредієнти та в якому порядку викладати, а взамін отримують позитивні емоції та велику кількість маленьких прихильників.

У 2016 році промоутери передбачили франшизу, умови та правила якої здебільшого відповідають стандартам Veterano Pizza, що принаймні 50% персоналу повинні бути учасниками бойових дій і очолюватися тими, хто бере участь у бойових діях.

Ресторан Veterano Pizza нещодавно відкрився в тестовому режимі на площі Міцкевича в Івано-Франківську. Ярослав Вакалюк та його колеги з Волонтерської команди «Азов» Владислав Жакун відкривають у Франківську піцерію. Ця піцерія також є соціальним проектом: тут можна «повісити» піци, які згодом передадуть донорам крові. Також агентство планує співпрацювати з військовим госпіталем. Для ветеранів та патрульних надаються знижки.

Місцева піца ближча до неаполітанської – тонке тісто, майже ідеально кругле, багато моцарели, приготованого в електричній духовці. Весь процес приготування займає 5-7 хвилин.

У меню 16 піц: від класичної піци з шинкою та грибами до смачної провансальської піци з вершковою куркою та горгонзолою. Є навіть екзотичне манго чилі чи суперечлива, але смачна піца з куркою та ананасом.

В меню є піца «Одуванчик», бо в Леоніда Остальцева був такий позивний на фронті. Піца «Для Буслаєва» присвячена його бойовому побратиму, який загинув. Він дуже любив парму, і в пам'ять про нього Леонід зробив цей рецепт.

Також є веганська піца без яєць або продуктів тваринного походження. Можна замовити піцу «половинку»: тобто зібрати на одній піці два різних смаки.

Ресторан має власну службу доставки, замовити піцу можна на сайті або по телефону. Або ви можете замовити безпосередньо на сайті [9].

Близько двох місяців тому під час бойових дій у Маріуполі загинув співзасновник Veterano Pizza Рафаель Агаєв, співробітник ООС, який працював в морській піхоті України.

Підприємницька ініціатива – це можливість реалізувати свої ідеї, амбіції, керувати бізнесом (керувати, розвиватися, залучати нових партнерів, продавати свій бізнес) і, у свій час, насолоджуватися успіхом власного бізнесу.

Як і будь-який інший творчий процес, поява нових бізнес-ідей неможливо запрограмувати. Однак бізнес-ідея, як і будь-яка конструктивна ідея, прийде в голову тим, хто її шукає і думає.

У нинішньому стані воєнного стану дуже важливими є зібрання підприємців та перспектива пошуку діяльності для розвитку.

Таким чином, підприємницька ініціатива є фактором розвитку власного бізнесу шляхом використання необхідних якостей підприємця та наявності певних ресурсів для впровадження та реалізації нових ідей та можливостей, які при взаємному використанні дають змогу реалізувати позитивні економічні ідеї, зосереджені на ефективність та реалізацію, ціну та/або якість.

Можна зробити висновок, що розвиток підприємництва в регіоні є важливим чинником збільшення обсягів виробництва та реалізації продукції, формування технологічної та технологічної бази регіону, його інвестиційної привабливості, збільшення зайнятості, розвитку бізнесу в регіоні, регіональної підтримки, інвестиційної привабливості.

Переміщення населення з метою безпеки з одних регіонів в інші супроводжується невизначеністю, панікою, зміною споживчої поведінки. Найбільше відреагував ринок нерухомості в сегменті оренди житла: зростання кількості внутрішньо-переміщених осіб (ВПО), при незмінній пропозиції, зумовило зростання ціни у 2-3 рази у Західному регіоні. Розвиток підприємницьких ініціатив стосується створення місць для тимчасового перебування осіб – шелтерів.

Протягом довгих місяців карантину заклик залишатися вдома так часто лунав, що став нейтральним повідомленням, яке стало частиною контексту повідомлення. І навпаки, бажання залишатися в безпеці не виражається ізольовано – чітко пам'ятаючи, що дім – це безпечне місце. Звичайно, це не так у багатьох випадках: якщо над людиною знушаються вдома; якщо її переслідує влада за активність; якщо батьків принижують через гендерну ідентичність чи сексуальну орієнтацію; якщо будинок знаходиться в зоні бойових дій; якщо будинку взагалі немає. Усім цим людям потрібен притулок – де можна пожити деякий час і отримати кваліфіковану допомогу та захист.

Ознаки, що роблять притулок шелтером:

- 1) у складних ситуаціях можна швидко і легко дістатися;
- 2) вони безкоштовні або неприбуткові;
- 3) можна проживати тимчасово від кількох днів до 6 місяців;
- 4) надають комплексну допомогу: психологічну, медичну, юридичну.

Враховуючи, військовий стан та його продовження, констатуємо зростання попиту на товари для Збройних Сил України (ЗСУ), більшість яких можна придбати лише за межами нашої держави та в іноземній валюті. Інстинкт до збереження заощаджень має наслідок зростання попиту на іноземну валюту, і відповідно підштовхує до знецінення національної валюти, зокрема у перші тижні війни на чорному ринку 1 долар можна було придбати майже за 40 грн.

«Національний банк відреагував на введення воєнного стану в Україні жорсткими обмеженнями: купівля валюти на міжбанку чи її видача в касі банку забороняється, зняття готівки в гривні – до 100 тис. грн. на день. Офіційний валютний курс заморожено» [10].

Наступним чинником, який впливає на стимулювання розвитку бізнесу в регіоні є облікова ставка НБУ, яку вдалось втримати на рівні 10 % [11]. Проте, з метою збереження гривневих депозитів та доходів громадян й стримування інфляції під час війни ухвалено рішення підвищення облікової ставки до 25 % з 03.06.2022 р.

Ціни на паливо, як один із складників витрат на виробництво підштовхнув зростання цін практично на всі товари. Тому важливим є результати опитування щодо стану і потреб бізнесу воєнного часу. Більшість підприємств активно бере участь у боротьбі за незалежність: 93,4% - брали участь у допомозі країні під час війни. Близько 70% безпосередньо займаються волонтерством. Приблизно 50% підприємств зазнають краху. Проте 4,5% підприємств знайшли можливість збільшити оборот у порівнянні з довоєнним періодом.

Близько 85 мільярдів доларів – загальні прямі збитки бізнесу за три місяці війни. 19% змушені були переїхати. Загальна кількість звільнених працівників, що працювали на підприємствах малого і середнього бізнесу перевищує 1 млн.

Однак бізнес почав швидко пристосовуватися до натиску війни: 33,4% адаптували та розробили стратегію дій; 50,5% - у процесі рефлексії та інтуїтивного управління.

Лише 11,1% вважають, що немає сенсу розробляти бізнес-стратегію, план розвитку бізнесу, який би враховував нову реальність. 43,6% зосередилися на розвитку експорту.

41% компаній вважають пошук фінансування головним пріоритетом і на сьогодні загальна потреба в капіталі малих та середніх підприємств становить 73 мільярди доларів США. Опитування проводилось з 25.05 по 10.06.2022. Всього проаналізовано 877 власників та CEO бізнесів.

У разі доступності фінансових ресурсів для реалізації стратегій розвитку «бізнес зможе заплатити до бюджету стільки ж та навіть трохи більше, ніж планував на 2022 рік до 24.02.2022 р.» [12].

Фактори, що перешкоджають відновленню бізнесу: зростають масштаби незадоволених потреб у ресурсах розвитку.

Респонденти вибрали серед варіантів 7 головних перешкод. Їхня оцінка:

Відсутність достатньої кількості клієнтів з обслуговування боргу на внутрішньому ринку - 62%.

Непередбачуваність ситуації в Україні та внутрішньому ринку - 48%.

Відсутність достатніх коштів - 43%.

Непередбачувана поведінка в країнах, яка може погіршити умови бізнесу - 29%.

Недоступність кредитних коштів, особливо програм «5-7-9», 0% позик тощо - 28%.

Порушення ланцюга поставок - 26%.

Неефективна, тривала, дорога логістика - 23%.

Пандемія розширила офіси та знайшла співробітників по всьому світу. Ми часто боїмося покинути свою країну, боячись не знати мови та культури наших іноземних колег. Реалізація підприємницьких ініціатив вимагає нових шляхів, які можна знайти, найнявши команду місцевих жителів, що будуть лідерами у налагодженні комунікацій для майбутніх заходів. Спосіб, який працює на їх території, не працює в інших місцях, інших містах і країнах. Досвід показує, що токсичних клієнтів слід уникати. Проблемні клієнти – це ті, хто говорить правду, дозволяючи їм виправляти та покращувати бізнес. Токсичний деградує та витягує всю енергію та силу співпраці. Ця операція забирає час і не дозволяє використати можливість. Людина негативно реагує на нову можливість, оскільки бачить нову роботу. 75% навантаження власників і менеджерів дозволить ще 25% часу і ресурсів приділяти розвитку та новим векторам.

Висновки. Підприємницьку ініціативу не можна розглядати як панацею для розвитку бізнесу на регіональному рівні, проте органи влади на місцях можуть оцінити та запровадити різні конкурси для виявлення креативних ідей. Обрання найкращих ініціатив дозволить дати шанс для їх реалізації з метою соціально-економічного розвитку та створення умов безпеки для окремих регіонів.

Україна легко пристосувалась до активного використання підприємницьких ініціатив. Важливими критеріями для ствердження необхідної моделі розвитку бізнесу в регіоні є обрання найкращих ініціатив й можливість залучення донорських коштів. Підприємницька ініціатива якісно вдосконалить конкурентоспроможність бізнесу враховуючи зацікавленість усіх стейкхолдерів в турбулентному середовищі.

1. Кривов'язюк І. В., Н. В. Кухарук, Р. М. Стрільчук. Підприємницька ініціатива в системі факторів розвитку інноваційної активності в регіоні. *Економічні науки. Серія Регіональна економіка*. 2018. №15 (59). С.137-147.
2. Гарновська І. В., Власова В.Я. Активізація підприємницької ініціативи як спосіб забезпечення зайнятості ветеранів АТО/ООС: українська практика та світовий досвід. *Проблеми економіки*. 2021. №4. С. 203-209.
3. Cantillon R. Essai sur la Nature du Commerce en General, edited with an English translation and other material by Henry Higgs, C.B. Reissued for The Royal Economic Society by Frank Cass and Co., LTD.

- London, 1959. URL: <http://oll.libertyfund.org/titles/cantillon-essai-surla-nature-du-commerce-en-general-7> (дата звернення 06.05.2022 р.).
4. Сміт А. Дослідження про природу та причини багатства народів. 2007. 960 с.
 5. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку (Дослідження підприємницького прибутку, капіталу, кредиту, відсотка та циклу кон'юнктури), 1982. 455 с.
 6. Друкер П. Ринок: як увійти до лідерів. Практика та принципи. 1992. 351 с.
 7. Vesper K. H. *New venture strategies*. Englewood Cliffs, NJ : Prentice-Hall, 1989.
 8. Господарський кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення 05.05.2022 р.).
 9. Ветеранська піца і добрі справи. Як працює Veterano Pizza у Франківську URL: <https://kufer.media/gajdy/veteranska-pitsa-i-dobri-spravy-yak-pratsyuye-veterano-pizza-u-frankivsku/> (дата звернення 07.05.2022 р.).
 10. НБУ екстрено обмежив зняття готівки та заборонив видачу валюти URL: <https://finclub.net/ua/news/nbu-ekstreno-obmezhyv-zniattia-hotivky-ta-zaboronyv-vydachu-valiuty.html> (дата звернення 05.05.2022 р.).
 11. Облікова ставка НБУ URL: <https://bank.gov.ua/ua/monetary/stages/archive-rish> (дата звернення 06.05.2022 р.).
 12. Стан та потреби бізнесу в умовах війни: результати опитування URL: <https://cid.center/the-state-and-needs-of-business-in-wartime-survey-results/> (дата звернення 21.05.2022 р.).

References

1. Kryvoviazuk I. V., N. V. Kukharuk, R. M. Strilchuk. Entrepreneurial initiative in the system of factors for the development of innovation in the region. *Economic sciences. Regional Economy Series*. 15 (59) (2018): 137-147.
2. Tarnovska, I. V., and V. Ia.Vlasova. "Activation of entrepreneurial initiative as a way to ensure employment of ATO / OOS veterans: Ukrainian practice and world experience." *Problems of the economy no. 4*, 2021, pp. 203-209.
3. Cantillon R. *Essai sur la Nature du Commerce en General*. London, 1959. [oll.libertyfund, oll.libertyfund.org/titles/cantillon-essai-surla-nature-du-commerce-en-general-7](http://oll.libertyfund.org/titles/cantillon-essai-surla-nature-du-commerce-en-general-7) Accessed 06 May 2022.
4. Smit, A. *Research on the nature and causes of the wealth of nations*. 2007.
5. Shumpeter, Y. *Theory of economic development (Study of entrepreneurial profit, capital, credit, interest and business cycle)*, 1982.
6. Druker, P. *Market: how to enter the leaders. Practice and principles*. 1992.
7. Vesper, K. H. *New venture strategies*. Englewood Cliffs, NJ, Prentice-Hall, 1989.
8. Economic Code of Ukraine. The Verkhovna rada of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15. Accessed 5 May 2022.
9. "Veteran pizza and good deeds. How Veterano Pizza works in Frankivsk." Kufer, kufer.media/gajdy/veteranska-pitsa-i-dobri-spravy-yak-pratsyuye-veterano-pizza-u-frankivsku/ Accessed 07 May 2022.
10. "NBU urgently restricts cash withdrawals and bans currency issuance." Finclub, finclub.net/ua/news/nbu-ekstreno-obmezhyv-zniattia-hotivky-ta-zaboronyv-vydachu-valiuty.html Accessed 05 May 2022.
11. "NBU discount rate." The National Bank of Ukraine, bank.gov.ua/ua/monetary/stages/archive-rish Accessed 05 May 2022.
12. "The state and needs of business in wartime: the results of the survey." Cid.center, cid.center/the-state-and-needs-of-business-in-wartime-survey-results/ Accessed 21 May 2022.